

Рецензії

УКРАЇНА ТА ГЛОБАЛІЗАЦІЯ НООСФЕРИ

Нині проблемам глобалізації присвячено багато робіт, оскільки перед людством постало питання забезпечення стабільного розвитку не лише сучасного населення планети, а й усіх майбутніх поколінь.

Цю проблему можна вирішити, врахувавши закони ноосфери, вчення про яку створив академік В.І. Вернадський, оскільки це принципово новий тип взаємодії суспільства та природи, коли розумова людська діяльність стає визначальним фактором розвитку.

Саме цим питанням і присвячена монографія **І. Кириленка «Глобалізація Ноосфери & Перспективи України»**. — Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2014. — 464 с.

Монографія має передмову, вступ, 3 розділи і післямову.

У передмові автором зосереджено увагу на застосуванні підходів В.І. Вернадського до ноосфери для запобігання конфлікту матеріального і духовного в людині. На думку І. Кириленка, людина поки що створила таку ноосферу, яка, на відміну від біосфери, не має власних контрольних механізмів. Тому автор спробував окреслити контури глобального майбутнього трьох Е — (Економіка — Екологія — Енергетика).

Аналізуючи кризи, що відбулися на планеті за останні 200 років, автор доходить висновку, що основою сучасної кризи є монополізм, особливо ТНК, гіпертрофовані фінансові спекуляції. На думку І. Кириленка, потрібно реально переходити на нову наукову парадигму розвитку економіки та суспільства.

У першому розділі зазначається, що нинішня екологічна криза є найконцентрованішим вираженням краху неоліберальної ідеї організації економічного життя, відокремлення грошового капіталу від матеріального виробництва, що віддалило державу від безпосередньої участі в економічному процесі, а нинішня світова валюта, втративши надійну прив'язку, в результаті безсистемної емісії знизила купівельну спроможність у десятки разів, ставши замість надійного засобу світової фінансової системи джерелом її постійних збурень та деформацій.

Потрібен вибір надійного матеріального активу як для системи світових грошей, так і для регіональних та національних валютних систем. Таким активом нині фактично виступає

продовольство.

Сьогодні нагальною стала розробка глобальної енергоекологічної стратегії як системи дій з розв'язання найгостріших геоекономічних та геополітичних проблем ресурсного забезпечення країн та цивілізацій, головною з яких є енергетичні ресурси. А джерелом скорочення енергоемності світової економіки має стати нова енергетика, що використовуватиме інші природні джерела — водні ресурси, біомасу, геотермальні води, вітряні зони, сонячне випромінювання тощо, тобто відновлювані ресурси, які можуть і мають створити основу для генерування екологічно чистої енергії.

Далі автор актуалізує роль країн-лідерів і міжнародних інститутів у розв'язанні стратегічних ноосферних проблем сталого розвитку, зазначивши, що Президентом Республіки Казахстан у посланні народу від 14 грудня 2012 р. сформовано стратегію розвитку, яка може бути використана багатьма країнами і враховує 10 глобальних викликів: прискорення історичного розвитку, глобальний демографічний дисбаланс, загрозу продовольчій безпеці, дефіцит води, глобальну оперативну безпеку, вичерпність природних ресурсів, третю індустріальну революцію, зростання соціальної нестабільності у світі, кризу цінностей нашої цивілізації та небезпеку нової світової дестабілізації.

Перехід до енергоекологічного розвитку є об'єктивно необхідним за радикальної зміни ресурсної бази та реалізації програми енергоекологічного розвитку в 4 етапи до 2100 р.

У третьому розділі, присвяченому Україні, з огляду на потенціал невикористаних можливостей, насамперед у сфері енергетики, І. Кириленко ставить питання щодо розв'язання проблеми повномасштабної реалізації Єдиної державної системи моніторингу виробництва, постачання, транспортування, споживання та оплати за паливно-енергетичні ресурси і комунальні послуги (ЕДСМ), а також збалансованого імпортозаміщення як важливого інструменту ефективної політики подолання системної соціально-економічної кризи.

При цьому автор досліджує потреби стратегії імпортозаміщення в усіх галузях економіки України, зокрема у сфері АПК.

Водночас значну увагу приділено запровадженню органічного землеробства для забезпечення повноцінного харчування, збереження біосфери та раціонального використання природних ресурсів. Окрім того, органічне землеробство в Україні, на думку автора, дасть змогу збільшити продуктивність та ефективність вітчизняного сільськогосподарського виробництва через диверсифікацію ринків збуту,

істотне зростання експорту продукції до ЄС.

Безперечно, монографія І. Кириленка є вагомим внеском у світову скарбницю досліджень з розвитку цивілізації в гармонії з природою як головного формоутворювального елементу ноосфери.

**П.Т.Саблук, академік НААН
Національний науковий центр
«Інститут аграрної економіки»**

ПРИНЦИПИ, МЕТОДИ І ДОСЯГНЕННЯ СЕЛЕКЦІЇ ГРЕЧКИ (*FAGOPYRUM ESCULENTUM MOENCH*)

Монографія Л.К. Тараненко та О.Л. Яцишена «Принципи, методи і досягнення селекції гречки (*Fagopyrum esculentum Moench*)» (за ред. Л.К. Тараненко. — Вінниця: ТОВ Нілан-ЛТД», 2014. — 224 с.) є науково-теоретичною і методичною працею, в якій розглядаються еволюційні проблеми розвитку генетики й селекції культури, її внутрішньопопуляційного та еколого-географічного поліморфізму, особливостей системи розмноження та використання методів біотехнології за інтрогресії цінних ознак диких видів культурної гречки.

У книжці висвітлено унікальну цінність культури, подано її ботанічну класифікацію, розкрито біологічні особливості, описано стратегію використання методів та досягнення селекції гречки.

У роботі використано еволюційно-генетичну концепцію селекції (за М.І. Вавиловим) про вид як про рухливу морфологічну систему та роль селекції як продовження еволюції виду за участі селекціонерів.

У монографії узагальнено результати багаторічних досліджень та практичних набутків авторів, а також проведено аналіз сучасних наукових публікацій.

Книжка містить вступ, 5 розділів, висновки та список літератури.

Перший розділ «Біологічні особливості гречки» розкриває морфологічні та цитогенетичні особливості досліджуваної культури, в ньому наведено цитологію хромосомного апарату клітини гречки, докладно описано фази клітинного поділу мейозу, явище цитоплазматичної чоловічої стерильності, самонесумісності-самосумісності під час статевого розмноження, морфогенез та процес формування врожаю. Автори книжки ретельно проаналізували досвід попередників із зазначених питань, а також виклали власні результати досліджень, спостережень та аналізу.

У наступному розділі «Вихідний матеріал та його використання в селекції» висвітлено явище внутрішньовидового поліморфізму, розкрито питання еволюційних мутацій, що призводять до утворення нових генетичних модифікацій гречки, проблему пошуку і використання нових ознак як донорів, зокрема інтрогресією цінних генів диких видів гречки посівної.

Розділи 3 «Стан селекційно-генетичних досліджень і його розвиток в еволюції» та 4 «Нові методи селекції гречки» містять наукове обґрунтування застосування різних методів селекції — доборів, ефекту гетерозису, методів виявлення та використання еволюційних мутацій, методів еволюції урожайності за індексними показниками.

Авторами виявлено, що геном гречки в результаті селекції за індексними показниками вдосконалювався за ознаками архітектоники рослин, їх реалізацією через фізіолого-генетичні механізми, інтенсифікацією фотосинтетичної діяльності та подовжений період вегетації.

Останній розділ монографії «Насінництво гречки» розкриває особливості насінництва гречки, завдання й умови вирощування насіння гречки у первинних ланках насінництва, спеціалізованих елітних і репродукційних господарствах, подає методику насінництва детермінантних сортів та сортів-синтетиків.

Монографія буде корисною не лише для студентів, аспірантів, молодих учених, а й для висококваліфікованих фахівців у галузі селекції та генетики.

Викладений у монографії матеріал, зокрема і власний досвід селекції гречки Л.К. Тараненко і О. Л. Яцишена, є важливим внеском у вітчизняну сільськогосподарську науку.

**М.М. Мусієнко,
академік НААН
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка**